

Şam'la diyaloga GEREK YOK

Eski Suriye Büyükelçisi Oğuz Çelikkol, krizde gelineen noktayı AKŞAM'a değerlendirdi: Rejim, halkına karşı savaş suçu işledi. Bu aşamada Şam'la temasa gerek yok, belirleyici olan bizim için yeni anayasa olmalı.

Rusya'yla tam işbirliği şart

■ İdlib, stratejik olarak çok önemli bir bölge. Sonuçları itibarıyla birçok şey şekillenecek. Ortadoğu'nun geleceği bunlardan biriyken bir diğeri burada yapılacak ittifaklarda. Kim kimle hangi pozisyonu alacak ya da almalı?

► BM Güvenlik Konseyi bir hafta içinde 3 kere toplandı. Bu toplantılarda da

Batı'yla Rusya arasında idlib konusunda olan görüş ayrılıklarını bir kez daha ortaya çıkardı. İdlib sorunu, Rusya'nın Türkiye'yle tam işbirliğiyle, Şam rejiminin bir kez daha kendine karşı şiddetle başvurmasına izin verilmeden bulunacak yöntemlerle çözülmesi gerekir. İdlib'in aşın unsur ve gruplardan temizlenmesinin yolları bulunabilir. Bunun için zamana gerek var

ve Rusya'nın gerekli tüm zamanı sağlaması lazım. Türkiye'nin Suriye'deki menfaatleri ve tutumunun ne Rusya ne İran ne de ABD ve diğer Batılı ülkelerle tam olarak üst üste geldiğini, uyumunu söylemek mümkün değil. Türkiye'nin Rusya ve İran'la paylaşacağı ve işbirliği yapabileceği konular olduğu gibi ABD ve diğer Batılı ülkeleriyle de birlikte çalışılabileceği alanlar bulunuyor. Bu sebeple Türkiye için hem Rusya ve İran'la hem de ABD ve Fransa'yla, Almanya başta olmak üzere Avrupalı ülkelerle Suriye bağlamında yakın diyalog ve işbirliği arayışlarını sürdürmesi önemli. Türkiye hem Astana hem de Cenevre süreçleri içinde aktif bir şekilde yer almalı ve çözümün hızlandırılmasına gayret göstermeli.

SALDIRI TEHDİDİ ARTTI

■ Ortadoğu Genel Müdürlüğü, Irak Özel Temsilciliği, Şam, Atina, Tel Aviv ve Bangkok büyükelçiliği yaptırın. Ortadoğu üzerine uzman bir isimsiniz. Genel itibarıyla bir değerlendirme istesem ne dersiniz?

► Suriye'de 4,5 yıl büyükelçilik yaptım. Bu yıllar Türkiye-Suriye ilişkileri için çok önemli bir dönemdi. Suriye'deki rejim, Arap Baharı'nın Suriye'yi bu ölçülerde sert etkilemesinin sebeplerini Suriye'deki tecrübelerimle değerlendirebiliyordum. Suriye'de yaşanan savaşın yarattığı insani kriz, 400 bin civarındaki insan kaybını üzüntüyle izliyorum.

■ Rusya ve Şam rejimi idlib'i bombalamaya başlarken Tahran'da içli zırvan görünüşü ayırtıldı. Bir sonraki adım ne olacak? Astana Mutabakatı'na göre idlib çatışmasızlık bölgelerinden biri ve Türkiye için en önemlisi. Türkiye ne istiyor?

ATEŞKESE KARŞI ÇIKTILAR

► Tahran Zirvesi, Astana Süreci çerçevesinde yapılan bir toplantıydı. Türkiye idlib'de ateşkesin sağlanması konusunda bir madde olmasını isterken, Rusya ve İran ateşkes ilan edilmesine karşı çıktılar.

■ Bu durum beraberinde birçok soru işaretini de getirdi. Ne olacak sorusu önemli.

► Zirveden sonra Rusya ve Şam rejiminin idlib'e düzenledikleri hava saldırılarının maalesef arttı. Türkiye, Şam rejiminin idlib'e karşı saldırısının büyük bir insani krize yol açmasını ve bize doğru "kitlese" bir göç hareketi başlamasından endişe ediyor. Batı da aynı endişeyi taşıyor. Washington ve Avrupa başkentlerinden gelen açıklamalar idlib'e saldırı, Rusya ve İran'da Şam rejimini desteklemeye konusunda uyarıyor.

Emekli büyükelçi İDLİB çözümünü AKŞAM'a anlattı

M iMi i

Emekli Büyükelçi ve Kültür Üniversitesi Öğretim Görevlisi Oğuz Çelikkol: Şam'la diyalog tartışma konusu. ABD'nin yaptığı hatalarla, İran ve Rusya'nın tam desteğinin rejimi kuvvetlendirdiği bir gerçek. Rejimin kendi halkına karşı savaş suçları işlediği de biliniyor. Biz Suriye'de istikrarlı, halkıyla barışık rejim istiyoruz.

■ Esad rejimiyle yani Şam yönetimiyle diyalog kurulmalı' diyen kesimler var. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

KONTROL ALANI GENİŞLEDİ

► Bu üzerinde yoğun tartışma olan bir husus. ABD'nin yaptığı hatalar sonucunda İran ve Rusya'nın tam desteğiyle Şam rejiminin kuvvetlendiği ve Suriye'de kontrol alanını genişlettiği bir gerçek. Ancak, Şam rejiminin kendi halkına karşı va-

ril bombaları dâhil sınırsız şiddet kullandığı, kimyasal silah kullanma dâhil insanlığa karşı savaş suçları işlediği de biliniyor. Türkiye'nin Suriye çözüm sürecindeki öneminin ve ağırlıklı rolünün Suriyeli ılımlı muhalif gruplarla olan ilişkilerinden geldiği de ortada. Bu çerçevede Şam rejimiyle diyalog ve diplomatik ilişki konusunda bugün bir karar alınması gerektirmediği gibi, Ankara'nın ölümlü dolaylı ve farklı diyalog

yolları da açık. Suriye'de nasıl bir anayasa ortaya çıkacak, geçiş süreci ne olacak? Reyhanlı'daki terör olayını düzenleyen teröristin Şam rejimi istihbaratıyla ilişkilerinin tümüyle ortaya çıkacak olması da dikkate alındığında, Şam rejimiyle ilişkilerin önümüzdeki dönemde zorlaşacağını düşünmek de gerekir.

■ Esad rejimi gittiğinde derken daha kuvvetli bir şekilde karşımda duruyor.

HALKIYLA BARİŞİK OLMALI

► Dış müdahaleler kuvvetlendirdi.

ABD'YLE İŞBİRLİĞİ SÜRMELİ

■ Türkiye-ABD ilişkilerinde sıkıntılı süreçten geçiyor ancak idlib konusunda ortak görüş ya da bir işbirliği söz konusu olabilir mi?

ANLAŞMAYA UYULMALI

► Trump yönetimiyle bütün sorunlara rağmen Suriye için işbirliği Ankara için önem taşıyor. Son dönemde Trump yönetiminin yanlış politika ve tutumları nedeniyle Ankara-Washington hattında yaşanan krize rağmen, Suriye bağlamında işbirliği ortamının sürmesi, Münbiç Anlaşması'nın uygulanmasına devam edilmesi önemli. Münbiç'te Türk-Amerikan ortak devriye operasyonlarının başlaması ve Münbiç anlaşmasının Fırat Nehri'nin doğusuna da teşmil edilebilmesi için Ankara-Washington görüşmelerinin başlaması, sadece Suriye bağlamında değil, Türkiye'yle ABD arasında "güven ortamının" yeniden tesisi yönünde de olumlu bir adım olacak.

■ Cuma günü gerçekleşen toplantının önemi ve sonucunu nasıl okuyoruz?

ZİRVEYE ÖNEMLİ HAZIRLIK

► Türkiye, Rusya, Almanya ve Fransa yetkililerinin İstanbul'da bir araya gelerek Suriye'yi görüşmüş olmaları Suriye'de barış ve istikrar sağlanması için önemli bir süreç başlattı. 14 Eylül toplantısının bu 4 ülkenin liderlerinin katılması ve İstanbul'da yapılacak bir zirveye hazırlık amaçlı taşıdığı anlaşılıyor. Türkiye, Rusya ve Fransa Cumhurbaşkanı'nın yaptıkları bir zirve Suriye'de siyasi çözüm arayış sürecini hızlandırmaya yardımcı olacak. Yine altını çizelim. Türkiye'nin ve Rusya'nın Suriye'deki politikalarını zaten örtüşmediğini söyledik bu şaşırtıcı değil. Biz rejim karşıtıyız, Rusya, rejim yanlısı. Biz rejimin kendisini reforme etmesine tepkiliyiz. Zaten edebiliyor olsaydı şu an bunlar yaşanmamış olacaktı.

TRUMP'I İKNA ETTİLER

■ Rusya ve İran, Türkiye'ye olan ihtiyacın artık eskisi kadar olmadığını düşünüyor ve başka hesaplar mı yapıyor? Rusya'nın ABD'yle farklı bir ajandası olma mümkün mü?

► Suriye'de Rusya ve ABD çok farklı cephelerde. Rusya, Suriye'de daha çok rejimi güçlendirmek ve Rusya'ya geri dönmek istiyor. Sovyetler Birliği zamanında biliyorsunuz Suriye, Rusya'nın Ortadoğu'daki tek üssünün olduğu bölgeydi. Putin döneminde Rusya tekrar Suriye'ye geri döndü. ABD'nin Suriye'ye ilgisi çok büyük değil. Daha çok Irak'la ilgili. İran bağlamında ve de İran'ın güvenliği açısından olaya bakıyor. Hatta Trump yönetiminin devamı olarak 'Suriye'den çıkacağız sözleri' de sıklıkla dile getirildi ama Trump bir şekilde ikna edildi.

PLANLARI ÖZERKLİK ÜZERİNE

■ ABD'nin Suriye'de ikinci İsrail kurma çabası da tartışılıyor. ► O PYD/YPG bölgesi için iddia ediliyor. Yani Suriye'nin toprak bütünü-

lüğünü bölme noktasındaki tartışmalar konu oluyor ve ABD'nin böyle bir planı olduğu ifade ediliyor ama bu da çok açık değil. Kanatlar oluyor, komplo teorileri üretiliyor ama ABD'nin nasıl bir Suriye politikası olduğu zaten çok açık değil. PYD/YPG işbirliğini DEAŞ üzerinden yürüttüğünü açıklıyordu ama DEAŞ bittikten sonra PYD'yle olan işbirliğini açıklamakta zorlanıyor. Kalıcı olmak için sınırlı ilişkileri devam ettiriyor. Bu daha çok 2. İsrail planıyla ilgili olabilir. Suriye içerisinde bir özerklik veya federasyon şeklinde bazı planlar yapıldığı da anlaşılıyor. Bunların ne ölçüde siyasi çözümün içerisinde gireceği belli değil. Rejimle PYD'nin görüştüğü, anlaşamadığı da sıklıkla ifade ediliyor.

■ ABD, Türkiye'nin ittifak kurduğu ülkelerle olan diyalogdan rahatsız mı? Bu anlamda ittifak bozucu bazı eylemlere doğru Türkiye sürüklenilebilir mi?

► Genel olarak Türkiye'nin Rusya'yla ilişkileri Batı'da çok iyi karşılanmadığını biliyoruz. Macron'un da

bazı ifadeleri vardı. Buna sadece Suriye bağlamında değil, genel ilişkiler açısından bakmak lazım. Türk-Rus ilişkisi sadece Suriye içinde değerlendirilemez. Ekonomik boyutu var başka siyasi boyutları var. Karadeniz'de benzer görüşlerin paylaşılması gibi.

RUSYA-TÜRKİYE'DE İRADE VAR

■ İdlib konusunda beraber Rusya'yla iyi giden ikili ilişkilerin yara alacağını bu anlamda düşünmüyorsunuz sanırım.

► Zannetmiyorum. Rusya'dan gelen son açıklamalar idlib'de askeri büyük bir operasyonun Rusya tarafından çok da istenmediği yönünde. Rusya özel temsilcisinin ifadelerinden bunları çıkartabiliriz. Türkiye'yle iyi ilişkiler Rusya'nın da lehine. Sadece Suriye bağlamında değil. Rus uçakların düşmesinden sonra ilişkilerin bu kadar kısa sürede tamir edilmesi mesele çok önemli göstergeler. Bu da iki tarafa da bir irade olduğunu gösteriyor.

Anayasayı görmeliyiz

■ Rejimin daha önce 18 bölgede kimyasal silah kullanması nedeniyle halk endişeli. Özellikle Rusların uyarılarını tedirginliği artırdı. Bu senaryo gerçekleşir mi?

► Şam rejiminin Suriye'de birçok kez kimyasal silah kullandığını biliyoruz. Bu konuda sivil çok kötü. Washington ve Paris, kimyasal silah kullanması halinde hemen harekete geçeceklerini ve misillemede bulunacaklarını açıkladı. Moskova'dan gelen açıklamalar da Suriye'de aşırı grupların da elinde kimyasal silah bulunduğuna işaret ediyor. Suriye'de asıl sorun rejim. Yani Suriye'nin nasıl yönetileceği, siyasi reformların nasıl gerçekleştirileceği. Bu anlamda Suriye anayasasının yazım süreci ortaya çıkıyor.

■ Gereken adımlar atılıyor mu?

► 3 ülke temsilcileri BM Genel Sekreteri'nin Suriye Özel Temsilcisi Staffan de Mistura'yla birlikte toplanarak anayasa yazım sürecinin hızlandırılması konusunda ele aldılar. Suriye'de sorunların çözümü isteniyorsa birliği sağlayacak ve ülkenin siyasi geleceğinin önünü açacak bir anayasa yapılması ve hükümetin, gerekirse bir geçiş döneminden sonra, demokratik bir seçime gelmesi büyük önem taşıyor.

TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜ VURGUSU

Seçimlerin hür ve serbest bir ortamda, uluslararası kuruluşlar ve BM gözetiminde gerçekleştirilmesi gerekiyor. Yeni anayasanın Suriye'nin toprak bütünlüğü kadar siyasi birliği de koruması lazım. Tahran Zirvesi'nden sonra İran, Rusya ve Türkiye tarafından yapılan açıklamalar da Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesine yapılan vurgudan sonra "komşu ülkelerin ulusal güvenliğini zayıflatmayacak şekilde" gündemlere karıştırmaya çalışıyor. Bu ifadelerin doğruluğu da dikkat çekici. Bu ifadelerin doğruluğu Suriye'deki PYD/YPG yapılarını ve bu yapıların destekleyen ABD'yi hedef aldığını söylemek mümkün.